

The Impact of Training in Educational and Cultural Skills on Adolescents' Attitudes and Participation in Local Tourism Development: A Case Study of Lorestan Waterfalls

Kianfar, Farhad^{1✉}, Hasanvand, Parisa²

- 1- Assistant Professor of Educational Management, Department of Educational Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran
- 2- Master's degree student in Educational Research, Department of Educational Sciences, Payam Noor University, Karaj, Iran.

Article Info

Article type:
Research Paper

Keywords:
Sustainable development, community participation, adolescent education, cultural skills, local tourism.

Received:
?? Sep 2024

Received in revised form:
?? Nov 2024

Accepted:
?? Dec 2024
pp.? -?

Abstract

This study investigated the effect of educational programs focused on environmental–ethical responsibility and cultural skills on adolescents' attitudes and participation in sustainable local tourism. Based on Bandura's Social Cognitive Theory, the results indicated that targeted training enhances adolescents' cognitive, attitudinal, and behavioral capacities for effective engagement in sustainable tourism development. A mixed-methods sequential explanatory design was employed with 200 adolescents (aged 14–18) from Khorramabad and Doroud, selected via stratified random sampling. Instruments included a standardized sustainable tourism attitude questionnaire (Cronbach's $\alpha = 0.85$) and semi-structured interviews with 30 participants until theoretical saturation, analyzed using Braun and Clarke's (2006) thematic method. The intervention consisted of eight two-hour workshops over three months, focusing on environmental protection and reinforcing local identity and hosting culture. Quantitative results showed significant attitude improvement ($t = 12.45$, $p < 0.001$), with educational ($\beta = 0.42$, $p < 0.01$) and cultural skills ($\beta = 0.38$, $p < 0.01$) predicting participation ($R^2 = 0.45$). The qualitative analysis also extracted 11 main themes, of which three dominant themes were identified: awareness of and pride in local cultural identity (reported in 87% of the interviews), a sense of environmental responsibility (80% of the interviews), and strengthening the sense of belonging and hospitality (83% of the interviews). Bandura-based education empowers adolescents as change agents in Lorestan's sustainable tourism.

Citation:

Publisher: Vali-e-Asr University of Rafsanjan
<http://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2076055.1080>

The Author(s) ©

Extended Abstract

Introduction

Local tourism is a key component of sustainable development, contributing to cultural and natural heritage preservation, community empowerment, and improved quality of life. Genuine sustainability in tourism requires active participation from local stakeholders, particularly adolescents, who are future custodians of heritage and potential agents of change. Despite their potential, adolescent participation remains limited in many regions, especially those with rich natural attractions, and is often overlooked in educational and policy frameworks (Fiorani et al., 2025: 12).

While local tourism positively impacts local identity, culture, and livelihoods, research has predominantly focused on economic outcomes, such as employment and income generation. Less attention has been given to the role of structured educational programs in shaping adolescents' attitudes, self-efficacy, and participatory behaviors. This gap is pronounced in culturally rich regions undergoing economic transition, where the absence of targeted education restricts the sustainable use of tourism resources (Jafari et al., 2022; Partanen et al., 2025: 45).

Grounded in Bandura's Social Cognitive Theory, this study posits that education enhances self-efficacy through observation, modeling, and feedback, fostering positive attitudes and proactive behaviors. Programs emphasizing environmental responsibility, ethical awareness, cultural identity, and hospitality skills are expected to increase adolescents' engagement in sustainable tourism (Bašan et al., 2025: 30). Evidence also shows that incorporating local cultural elements—such as traditional foods, music, and rituals—strengthens participatory behaviors and preserves intangible heritage (Zhang et al., 2025: 18).

Focusing on Lorestan Province, including the Bisheh, Nojian, and Gerit waterfalls, this study examines how educational interventions can enhance adolescents' self-efficacy, cultural awareness, and environmental

responsibility, ultimately promoting their active participation in sustainable local tourism and offering guidance for policymakers and planners.

Methodology

This study adopted a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative techniques to comprehensively assess attitudinal changes and participatory experiences. The population comprised 200 adolescents aged 14–18 from Khorramabad and Dorud, selected via stratified random sampling based on gender, socioeconomic status, and geographic proximity to Lorestan's waterfalls. Data were collected using a standardized attitude questionnaire (Cronbach's $\alpha = 0.85$) and semi-structured interviews with 30 purposively selected participants to ensure diversity in gender, economic status, and location. The educational intervention consisted of eight two-hour workshops conducted over three months, focusing on structured content such as practical environmental conservation activities (e.g., cleaning waterfall areas) and cultural education (e.g., role-playing local hospitality and storytelling about Lorestan's heritage). Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (mean, standard deviation) and inferential tests (paired t-test, multivariate regression) in SPSS v28. Qualitative data were coded thematically using NVivo, identifying key themes such as cultural awareness and environmental responsibility. Ethical considerations included informed consent, data confidentiality, and approval by the university ethics board, adhering to the Declaration of Helsinki.

Results

Quantitative findings confirmed that the educational program significantly enhanced adolescents' positive attitudes toward local tourism (paired t-test, $p < 0.001$), with mean attitude scores increasing from 3.2 to 4.3. Multivariate regression analysis ($R^2 = 0.45$) indicated that educational skills ($\beta = 0.42$, $p < 0.01$) and cultural skills ($\beta = 0.38$, $p < 0.01$)

were strong predictors of active participation, while control variables (e.g., media exposure, family involvement) showed minimal impact. Qualitative analysis identified 11 key themes, including increased cultural awareness (87% of participants), environmental responsibility (80%), and strengthened local identity (83%). Other themes highlighted improved communication skills, reduced socio-cultural barriers, and enhanced mental well-being. These findings underscore the program's multidimensional impact on adolescents' attitudes, behaviors, and community engagement.

Discussion and Conclusion

This study demonstrates that targeted educational interventions can significantly enhance adolescents' attitudes and active participation in local tourism development, particularly in regions with natural attractions like Lorestan's waterfalls. The significant improvement in attitudes and the strong correlation between acquired skills and participation align with prior studies, such as Alrawadieh (2024), which found that environmental tourism education fosters positive attitudes among youth. The qualitative themes resonate with Seyfi and Hall (2023), emphasizing the role of informal education in shifting indifferent groups toward active engagement. However, unlike previous research focusing on broader socioeconomic factors, this study uniquely targets adolescents in a culturally rich Iranian context, offering novel insights into local identity preservation. Limitations include the study's geographic specificity to Lorestan, the short three-month intervention duration, and reliance on self-reported data, which may introduce response bias. The research's innovation lies in its mixed-methods approach and focus on adolescent empowerment in a culturally significant yet understudied region, providing a replicable model for sustainable tourism.

Declaration of Generative AI and AI-assisted technologies in the writing process

The authors declare that they did not use any artificial intelligence (AI) tools in the preparation of this manuscript.

Funding

This article is not sponsored

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان در توسعه گردشگری محلی: مطالعه موردی آبشارهای لرستان

فرهاد کیانفر^۱ ✉، پریسا حسنونند^۲

۱- استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، شهر تهران، کشور ایران.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، شهر کرج، کشور ایران

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

؟؟/؟؟/؟؟

تاریخ بازنگری:

؟؟/؟؟/؟؟

تاریخ پذیرش:

؟؟/؟؟/؟؟

صص. ؟-؟

کلید واژه‌ها:

توسعه پایدار،

مشارکت جامعه،

آموزش نوجوانان،

مهارت‌های فرهنگی،

گردشگری محلی.

این پژوهش با هدف تأثیر برنامه‌های آموزشی با محوریت مسئولیت زیست‌محیطی و اخلاقی و مهارت‌های فرهنگی بر نگرش‌ها و مشارکت نوجوانان در توسعه پایدار گردشگری محلی انجام شد. بر اساس نظریه شناختی-اجتماعی باندورا، نتایج نشان داد که آموزش هدفمند، ظرفیت‌های شناختی، نگرشی و رفتاری نوجوانان را برای مشارکت مؤثر در توسعه گردشگری پایدار تقویت می‌کند. طراحی پژوهش از نوع روش ترکیبی توالی‌دار توضیحی بود و شامل ۲۰۰ نوجوان ۱۴ تا ۱۸ ساله از خرم‌آباد و دورود بود، که با نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها شامل یک پرسشنامه استاندارد نگرش به گردشگری پایدار (آلفای کرونباخ = ۰/۸۵) و مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ شرکت‌کننده تا رسیدن به اشباع نظری بود که با استفاده از روش تحلیل تماتیک براون و کلارک (۲۰۰۶) تحلیل شد. مداخله پژوهش شامل هشت کارگاه آموزشی دو ساعته طی سه ماه بود، که بر حفاظت محیط‌زیست و تقویت هویت محلی و فرهنگ میزبانی تأکید داشت. نتایج کمی نشان‌دهنده بهبود معنادار نگرش‌ها بود ($p < 0.001$, $t = 12.45$) و مهارت‌های تربیتی ($\beta = 0.42$, $p < 0.01$) و فرهنگی ($\beta = 0.38$, $p < 0.01$) به‌طور معنادار پیش‌بینی‌کننده مشارکت فعال بودند ($R^2 = 0.45$). تحلیل کیفی نیز ۱۱ تم اصلی استخراج کرد که از میان آن‌ها سه تم غالب شناسایی شد: آگاهی و افتخار به هویت فرهنگی محلی (گزارش شده در ۸۷ درصد مصاحبه‌ها)، احساس مسئولیت زیست‌محیطی (۸۰ درصد مصاحبه‌ها) و تقویت حس تعلق و میزبانی (۸۳ درصد مصاحبه‌ها). نتایج نشان می‌دهد، آموزش مبتنی بر نظریه باندورا، نوجوانان را توانمند می‌سازد تا به‌عنوان عوامل تغییر در گردشگری پایدار استان لرستان ایفای نقش کنند.

استناد

<http://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2076055.1080>

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه ولی عصر رفسنجان

مقدمه

گردشگری روستایی به عنوان صنعتی شناخته می شود، که می تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی کشورها، به ویژه اقتصادهای در حال توسعه، ایفا کند (Aghayari-Hir et al., 2025: 2). همچنین گردشگری روستایی، مفهومی نوین در حوزه توسعه روستایی، دارای جنبه ها و اثرات متنوعی است و به عنوان یکی از ارکان اساسی راهبرد توسعه پایدار روستاها مطرح می شود (Fuad Abdulkarim et al., 2024: 119). تقاطع مداخلات آموزشی، درک فرهنگی و توسعه گردشگری محلی، به ویژه در زمینه مشارکت نوجوانان، حوزه ای حیاتی برای پژوهش است (Partanen et al, 2025: 45). تحقیقات اخیر، بر اهمیت تقویت دیدگاه های مثبت و درگیری فعال جوامع محلی، از جمله نسل جوان، برای رشد پایدار گردشگری تأکید دارند (Fiorani et al, 2025: 12). با این حال، مطالعات پیشین ارتباطات گسترده تری بین توسعه گردشگری و عوامل اجتماعی-اقتصادی؛ مانند کاهش فقر و رشد اقتصادی را بررسی کرده اند، شکاف پژوهشی قابل توجهی در درک تأثیر برنامه های آموزشی هدفمند بر مهارت های فرهنگی و تربیتی نوجوانان، به ویژه در مناطق غنی فرهنگی اما در حال توسعه اقتصادی، وجود دارد.

این پژوهش بر پایه ی نظریه ی یادگیری شناختی-اجتماعی بندورا (Bandura, 1977: 22) بنا شده است، این نظریه تأکید دارد؛ که افراد از طریق، یادگیری مشاهده ای، تقویت های محیطی و به ویژه افزایش حس خودکارآمدی، نگرش ها و رفتارهای جدیدی را شکل می دهند یا تغییر می دهند. در چارچوب این نظریه، آموزش مهارت های تربیتی (مسئولیت پذیری، زیست محیطی و اخلاقی) و فرهنگی (شناخت هویت محلی و مهارت های میزبانی) می تواند خودکارآمدی نوجوانان را تقویت کند و آن ها را به عاملان فعالی در حفاظت و توسعه ی پایدار جاذبه های گردشگری محلی تبدیل نماید (Bašan et al, 2025: 30).

مرور ادبیات نشان دهنده ی پیشرفت های قابل توجه در حوزه ی گردشگری فرهنگی و آموزشی است. برای مثال، پژوهش ها تأیید کرده اند، که بهره گیری از عناصر محلی مانند؛ غذاهای سنتی، موسیقی بومی و آیین های منطقه ای، تجربه ی گردشگران را غنی تر کرده و به حفظ میراث ناملموس کمک می کند (Zhang et al, 2025: 18). همچنین، اثربخشی برنامه های آموزشی در زمینه های مشابه، مانند بهبود مهارت های خواندن در کودکان دوزبانه (Rasouli & Mahmoudi, 2022: 100)؛ یا سیستم های توصیه گر، مبتنی بر یادگیری ماشینی برای مهارت های کامپیوتری (Sihombing et al, 2024: 15)، حاکی از پتانسیل مداخلات ساختارمند برای پرورش شایستگی های خاص است.

با این حال، بیشتر مطالعات موجود؛ بر جنبه های کلی انگیزه های گردشگران، توسعه ی گردشگری روستایی یا مدیریت میراث تمرکز داشته اند و کمتر به نقش نوجوانان محلی به عنوان بازیگران اصلی تغییر پرداخته اند. به ویژه، شکاف پژوهشی مهمی در زمینه ی طراحی و ارزیابی برنامه های آموزشی هدفمند، برای تقویت مشارکت فعال نوجوانان در گردشگری پایدار، به خصوص در جاذبه های طبیعی مانند؛ آبشارهای استان لرستان، مشاهده می شود. تاکنون چگونگی تأثیر آموزش مهارت های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و رفتار عملی این گروه سنی، به صورت نظام مند بررسی نشده است. پژوهش حاضر با تمرکز بر این شکاف، تلاش می کند مدلی عملی برای افزایش مشارکت نوجوانان محلی در توسعه ی پایدار گردشگری ارائه دهد.

استان لرستان با برخورداری از آبشارهای بی نظیر مانند؛ بیشه، نوژیان و گریته، از ظرفیت بالایی برای توسعه گردشگری پایدار برخوردار است؛ اما مشارکت محدود نوجوانان به عنوان یکی از گروه های کلیدی جامعه محلی، مانعی در مسیر بهره برداری کامل از این پتانسیل ایجاد کرده است. این پژوهش با تمرکز بر مطالعه موردی آبشارهای لرستان، تأثیر برنامه های آموزشی مهارت های تربیتی و فرهنگی را بر نگرش و مشارکت فعال نوجوانان در توسعه گردشگری محلی بررسی می کند و موانع فرهنگی-اجتماعی موجود را شناسایی می نماید. هدف این مطالعه، ارائه راهکارهای عملی برای ادغام مؤثر نوجوانان در برنامه های گردشگری محلی و

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان/کهن‌کیانفر و حسونند

تقویت نقش آن‌ها در حفظ میراث طبیعی و فرهنگی منطقه است. با پر کردن شکاف موجود در توانمندسازی نسل جوان محلی، این پژوهش به غنای ادبیات گردشگری پایدار کمک کرده و الگویی برای مناطق مشابه با جاذبه‌های طبیعی ارائه می‌دهد.

در نهایت، این پژوهش با ادغام جنبه‌های محلی و جهانی، نه تنها به پر کردن شکاف‌های موجود در ادبیات کمک می‌کند، بلکه پیشنهادهایی عملی برای سیاست‌گذاران ارائه می‌دهد. با توجه به پتانسیل آبشارهای لرستان مانند؛ بیشه و نوژیان، که دارای ارزش‌های فرهنگی و زیست‌محیطی منحصر به فرد هستند، توانمندسازی نوجوانان از طریق آموزش می‌تواند به گردشگری پایدار و کاهش چالش‌هایی مانند تخریب محیطی منجر شود. این رویکرد، در نهایت، به توسعه جوامع محلی کمک کرده و الگویی برای مناطق مشابه در ایران و جهان فراهم می‌آورد. بنابراین مساله اصلی پژوهش به سؤال زیر می‌پردازد:

برنامه‌های آموزشی هدفمند چگونه بر نگرش‌ها و مشارکت فعال نوجوانان در توسعه پایدار گردشگری محلی، به‌ویژه در مناطق دارای جاذبه‌های طبیعی مانند آبشارهای لرستان، تأثیر می‌گذارد؟

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مبانی نظری این پژوهش، بر پایه نظریه شناختی اجتماعی آلبرت بندورا (Bandura, 1977: 191) استوار است، که بر نقش یادگیری مشاهده‌ای، خودکارآمدی و عوامل محیطی در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارها تأکید دارد. بر اساس این نظریه، آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی می‌تواند، خودکارآمدی نوجوانان را در حوزه گردشگری محلی افزایش دهد و آن‌ها را به مشارکت فعال در حفظ منابع طبیعی و فرهنگی ترغیب کند، زیرا افراد از طریق مشاهده مدل‌های موفق و تمرین عملی، رفتارهای پایدار را درونی‌سازی می‌کنند. این رویکرد در زمینه گردشگری پایدار، به‌ویژه در آموزش نسل جوان، به‌عنوان ابزاری برای تقویت حس مسئولیت‌پذیری محیطی و فرهنگی عمل می‌کند. برای مثال، مطالعه‌ای اخیر در مناطق جنگلی ایران نشان داد، که کاربرد نظریه شناختی اجتماعی (SCT) در برنامه‌های آموزشی اکوتوریسم، با تمرکز بر تعاملات شناختی، اجتماعی و محیطی، نیت‌های رفتاری گردشگران را به سمت رفتارهای مسئولانه سوق می‌دهد و بیش از ۴۰ درصد واریانس رفتارهای حفاظتی را تبیین می‌کند (Tian & Jiang, 2025: 1826). این یافته‌ها با پژوهش‌های ایرانی همخوانی دارد؛ جایی که آموزش مبتنی بر الگوبرداری بندورا در روستاهای لرستان، خودکارآمدی نوجوانان را در فعالیت‌های گردشگری پایدار افزایش داده و به کاهش تخریب زیست‌محیطی کمک کرده است (خواجونداحمدی، ۱۴۰۰: ۳۴۵). بنابراین، ادغام SCT در برنامه‌های آموزشی می‌تواند، بستری برای تحول نگرش‌های نوجوانان نسبت به میراث محلی فراهم آورد و به توسعه پایدار گردشگری در مناطقی مانند آبشارهای لرستان منجر شود.

علاوه بر این، مدل گردشگری پایدار که بر سه ستون اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی تکیه دارد، آموزش را به‌عنوان ابزاری کلیدی برای تعادل میان توسعه اقتصادی و حفاظت از میراث فرهنگی معرفی می‌کند (UNWTO, 2020: 15). در این چارچوب، آموزش فرهنگی به نوجوانان نه تنها نگرش مثبت نسبت به گردشگری محلی را تقویت می‌کند، بلکه به کاهش اثرات منفی مانند تخریب محیطی کمک کرده و مشارکت جامعه را در مدیریت منابع افزایش می‌دهد. مطالعات اخیر نشان می‌دهد؛ که مدل‌های جامعه‌محور گردشگری، با تأکید بر آموزش نسل جوان، می‌توانند تا ۳۵ درصد به افزایش درآمد محلی و حفظ تنوع زیستی کمک کنند (Garjan et al, 2023: 1705). در ایران، پژوهش‌هایی بر روی روستاهای شمال غربی، مانند مطالعه، در مناطق حفاظت‌شده آذربایجان، حاکی از آن است که، برنامه‌های آموزشی مبتنی بر مدل گردشگری پایدار، با تمرکز بر مهارت‌های فرهنگی، هویت محلی را در نوجوانان تقویت کرده و به پایداری اقتصادی-اجتماعی روستاها منجر شده است (Seyfi et al, 2023: 990).

این مدل، با ادغام عناصر آموزشی، نه تنها تعارضات میان گردشگران و جوامع محلی را کاهش می‌دهد، بلکه بستری برای سرمایه‌گذاری پایدار در گردشگری طبیعت‌محور فراهم می‌آورد، که در مورد آبشارهای لرستان، می‌تواند به حفاظت از اکوسیستم‌های

حساس کمک کند. از سوی دیگر، رویکرد جامعه‌محور در گردشگری بر اهمیت درگیر کردن نسل جوان در فرآیندهای تصمیم‌گیری تأکید دارد و آموزش تربیتی را به‌عنوان مکانیسمی برای پرورش مسئولیت اجتماعی و اخلاقی در برابر میراث محلی می‌بیند (Murphy, 1985: 91). این رویکرد، با تمرکز بر توانمندسازی جوانان، می‌تواند به توسعه پایدار در مناطقی مانند استان لرستان با جاذبه‌های طبیعی مانند آبشارها منجر شود. پژوهش‌های اخیر در ایران، مانند مطالعه بر روی روستاهای حاشیه شهرهای بزرگ، نشان می‌دهد که آموزش جامعه‌محور، با افزایش مشارکت نوجوانان در برنامه‌های گردشگری، تا ۲۸ درصد به کاهش مهاجرت روستایی و تقویت اقتصاد محلی کمک کرده است (Ghaderi et al., 2018: 537).

در سطح بین‌المللی، تحقیقات بر روی جوامع روستایی در کشورهای در حال توسعه تأیید می‌کند که آموزش تربیتی، با ایجاد شبکه‌های اجتماعی و افزایش حس تعلق، رفتارهای مشارکتی را در جوانان تقویت می‌کند و به پایداری بلندمدت گردشگری منجر می‌شود (Booyens, 2020: 825). بنابراین، ادغام این رویکرد در برنامه‌های آموزشی لرستان می‌تواند نوجوانان را به‌عنوان مدیران آینده گردشگری محلی توانمند سازد.

در نهایت، ادغام نظریه‌های شناختی اجتماعی و مدل‌های جامعه‌محور نشان می‌دهد که برنامه‌های آموزشی ساختارمند می‌توانند از طریق تغییر نگرش، رفتارهای مشارکتی را در نوجوانان تقویت کنند و به پایداری گردشگری محلی کمک نمایند (Bandura, 2006: 1). مطالعات ترکیبی اخیر، مانند پژوهش در مناطق اکوتوریستی ایران، حاکی از آن است که این ادغام، با تمرکز بر یادگیری مشاهده‌ای و مسئولیت‌پذیری، بیش از ۴۵ درصد واریانس مشارکت جوانان را تبیین می‌کند (Veronica, 2023: 30). این چارچوب نظری، با تأکید بر عوامل فردی و اجتماعی، بستری برای سیاست‌گذاری آموزشی در ایران فراهم می‌آورد که نه تنها نگرش‌های مثبت را پرورش می‌دهد، بلکه به تعادل میان توسعه اقتصادی و حفاظت فرهنگی-زیست‌محیطی کمک می‌کند. علاوه بر این، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده که توسط آجن توسعه‌یافته، نقش نگرش‌ها، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتاری ادراک‌شده را در پیش‌بینی رفتارهای مرتبط با گردشگری پایدار برجسته می‌کند (Ajzen, 1991: 188).

در زمینه آموزش نوجوانان، این نظریه پیشنهاد می‌کند که برنامه‌های آموزشی با تمرکز بر تغییر نگرش‌های مثبت نسبت به گردشگری محلی و افزایش حس کنترل بر رفتارهای مشارکتی، می‌توانند تمایل به درگیر شدن در فعالیت‌های جامعه‌محور را افزایش دهند، به‌ویژه در مناطقی که منابع طبیعی مانند آبشارهای لرستان نیاز به حفاظت دارند. پژوهش‌های اخیر در ایران، مانند تحلیل نگرش روستاییان در مرودشت، نشان داد که مدل TPB بیش از ۳۲ درصد تغییرات نیت مشارکتی را در جوانان توضیح می‌دهد (Khosrowjerdi & Nouripour, 2016: 162). در سطح جهانی، مطالعات بر روی رفتارهای گردشگری جوانان تأیید می‌کند که آموزش مبتنی بر TPB، با کاهش موانع ذهنی، نرخ مشارکت در فعالیت‌های پایدار را تا ۴۰ درصد افزایش می‌دهد (Hadinejad et al., 2023: 237). این رویکرد، با تأکید بر عوامل روانشناختی، توضیح می‌دهد که چگونه آموزش فرهنگی می‌تواند موانع ذهنی را برطرف کرده و نوجوانان را به‌سمت رفتارهای پایدار سوق دهد، که در لرستان می‌تواند به حفاظت از آبشارها کمک کند.

از منظر مدل‌های گردشگری جامعه‌محور، نظریه سرمایه انسانی آموزش را به‌عنوان سرمایه‌گذاری در توسعه مهارت‌های نسل جوان برای مشارکت در اقتصاد محلی گردشگری می‌بیند (Becker, 1964: 45). در این چارچوب، آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی نه تنها دانش فنی را افزایش می‌دهد، بلکه ظرفیت‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نوجوانان را تقویت می‌کند، که این امر به پایداری بلندمدت گردشگری در مناطق روستایی کمک می‌کند. مطالعات اخیر در BRICS، از جمله ایران، نشان می‌دهد که سرمایه انسانی از طریق آموزش، با کانال‌های تشکیل سرمایه و توسعه مالی، رشد اقتصادی گردشگری را تا ۲۵ درصد، تسریع می‌کند (Qamruzzaman et al., 2022: 804349). در ایران، پژوهش بر روی روستاهای حفاظت‌شده دنا حاکی از آن است، که سرمایه‌گذاری در مهارت‌های جوانان، با تمرکز بر اکوتوریسم، اشتغال روستایی را ۳۰ درصد افزایش داده است (Rezvani, 2014:).

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان/کهنه کیانفر و حسنوند

31). ادغام این نظریه با مدل‌های گردشگری پایدار نشان می‌دهد، که سرمایه‌گذاری در آموزش نوجوانان می‌تواند، به‌عنوان کاتالیزوری برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار عمل کند، به‌ویژه در زمینه‌های فرهنگی غنی مانند ایران.

در نهایت، رویکرد اکوتوریسم که بر حفاظت محیطی از طریق آموزش تأکید دارد، آموزش نوجوانان را به‌عنوان ابزاری برای پرورش نسل آینده مدیران گردشگری پایدار معرفی می‌کند (TIES, 2020: 7). این رویکرد، با ترکیب عناصر زیست‌محیطی و فرهنگی، پیشنهاد می‌دهد که برنامه‌های آموزشی باید شامل فعالیت‌های عملی مانند بازدیدهای میدانی باشند، تا نوجوانان را با ارزش‌های محلی آشنا کنند و مسئولیت‌پذیری آن‌ها را افزایش دهند، که این امر در نهایت به تعادل میان توسعه گردشگری و حفظ میراث طبیعی منجر می‌شود. پژوهش‌های جدید در ایران، مانند ارزیابی پتانسیل اکوتوریسم در سمیرم، نشان داد که آموزش عملی جوانان، با تمرکز بر حفاظت، تا ۳۵ درصد به کاهش تخریب محیطی کمک کرده است (Hajehfroush & Karam, 2021: 118). در سطح بین‌المللی، مطالعات بر روی روستاهای فقیرنشین ایران تأیید می‌کند که آموزش اکوتوریستی، بدون حمایت خارجی، مشارکت جوانان را در کسب‌وکارهای محلی افزایش می‌دهد (Veronica, 2023: 30). این رویکرد، با ادغام نظریه‌های پیشین، چارچوبی جامع برای برنامه‌های آموزشی در لرستان فراهم می‌آورد که نه تنها رفتارهای پایدار را ترویج می‌کند، بلکه به توسعه اقتصادی-اجتماعی روستایی کمک می‌نماید.

مطالعات گسترده‌ای در زمینه تبیین جایگاه سرمایه اجتماعی در سرمایه‌گذاری گردشگری در جوامع محلی صورت پذیرفته است و اغلب این پژوهش‌ها بر نقش سرمایه اجتماعی در تسهیل سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری تأکید کرده‌اند. با این حال، بخش محدودی از مطالعات به بررسی ادراک جامعه محلی و مسئولان از سرمایه‌گذاری گردشگری و تأثیر آن بر سرمایه‌گذاری پایدار پرداخته‌اند. در این میان، با توجه به موضوع تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان در توسعه گردشگری محلی (مطالعه موردی آبشارهای لرستان)، ضرورت بررسی پیوند میان توانمندسازی نسل جوان و تقویت سرمایه اجتماعی بیش از پیش آشکار می‌شود؛ چرا که مشارکت آگاهانه نوجوانان می‌تواند به بهبود نگرش جامعه نسبت به سرمایه‌گذاری گردشگری و ارتقای پایداری این فرایند کمک کند.

خسروی و همکاران (2023) در پژوهشی با محوریت گردشگری پایدار، نقش آموزش مجازی و تلفیقی را در اثربخشی برنامه‌های آموزشی گردشگری بررسی کردند. این مطالعه با روش تحلیلی نشان داد، که برنامه‌های آموزش مجازی می‌توانند بخشی مؤثر از نظام آموزشی پایداری گردشگری باشند و به توسعه مهارت‌ها و آگاهی‌های لازم برای مدیریت گردشگری کمک کنند. یافته‌ها حاکی از آن است که بهره‌گیری از ظرفیت‌های آموزش دیجیتال می‌تواند در ارتقای مشارکت جامعه محلی، به‌ویژه نوجوانان، نقش به سزایی داشته باشد.

حسینی کهنوج و سجایی قیداری (2024) در مقاله‌ای خود به بررسی تأثیر شاخص‌های اکوسیستم کارآفرینی بر توسعه کسب‌وکارهای گردشگری روستایی پرداختند. نتایج نشان داد، که در بین متغیرهای مستقل، پیشران مالی و اقتصادی با ضریب $0/482$ بیشترین تأثیر را دارد که به محدودیت بودجه، بازاریابی ناکافی و حمایت ضعیف از کارآفرینان مرتبط است. در میان متغیرهای وابسته، پیشران پشتیبانی فرهنگی و درک شبکه‌سازی بیشترین تأثیر را داشته‌اند و اثر کلی متغیرهای مستقل بر وابسته با ضریب $0/486$ اندازه‌گیری شد. این یافته‌ها نکات کلیدی شاخص‌های بومی توسعه کارآفرینی گردشگری را نشان می‌دهد و برای مدیران، برنامه‌ریزان و صاحبان کسب‌وکار مفید است.

فواد عبدالکریم و همکاران (2024) در پژوهش خود به بررسی موانع توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر توسعه پایدار گردشگری (مورد مطالعه: بخش میدان شهرستان خانقین عراق) پرداختند. نتایج نشان داد، موانع آموزشی و فرهنگی بیشترین همبستگی مثبت و معنادار با مشکلات توسعه گردشگری دارند و موانع زیست‌محیطی و زیربنایی در رتبه‌های بعدی قرار دارند. موانع

بازاریابی و مدیریتی رابطه معنادار ندارند اما در رگرسیون اثر افزایشی دارند. بنابراین، با برنامه‌ریزی آموزشی، توسعه زیرساخت‌ها و معرفی جاذبه‌ها می‌توان توسعه گردشگری روستاها را تسهیل کرد.

کاظمی و همکاران (2024) در مقاله خود توسعه مدل گردشگری اجتماع‌محور در ایران مدلی ارائه داده‌اند که نشان می‌دهد، ادراک ساکنان محلی (از جمله انسجام و تعهد اجتماعی) اساس مشارکت آن‌ها در گردشگری اجتماع‌محور است. این مدل می‌تواند، با بحث آموزش و فرهنگ‌سازی نوجوانان مرتبط باشد زیرا ادراک مثبت و تعهد اجتماعی مبنای مشارکت است. شمس‌الدینی و دهقانی (2024) در مطالعه‌ی خود ارزیابی تأثیر گردشگری اجتماع‌محور بر توانمندسازی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی زنان روستا نشان داده است، که گردشگری اجتماع‌محور می‌تواند، با آموزش و مشارکت محلی باعث توانمندسازی فرهنگی شود، به‌ویژه در گروه‌های محلی. این کار کرد فرهنگی و اقتصادی می‌تواند مشابه فرآیند آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی برای نوجوانان در جامعه محلی باشد ازهری و رضوانی (2025) در مقاله‌ای خود به تبیین الگوهای فکری توسعه پایدار گردشگری شهری پرداختند. در نهایت، با تحلیل کیفی مطالعات، الگوهای فکری مهمی در سه حوزه تبیین گردید؛ الگوی فکری اول: تعریف بسته‌های سرمایه‌گذاری در حوزه زیرساخت‌ها و روستاهای گردشگری شهری، تعیین کارگروه توسعه گردشگری شهری؛ الگوی فکری دوم: تقویت کسب و کارهای خلاقانه گردشگری، توانمندسازی تورگردانان و راهنمایان محلی برای برگزاری تورهای شهری؛ الگوی فکری سوم: ارائه برنامه‌های آموزشی و برگزاری رویدادهای استارت‌آپی توسعه کسب و کار، تسهیل‌گری جامعه محلی، انجام مطالعات تطبیقی و الگوبرداری در زمینه گردشگری شهر.

آقایاری هیر و همکاران (2025) در مقاله‌ای پژوهشی با عنوان «تأثیر ادراک سرمایه اجتماعی بر سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری نواحی روستایی شهرستان سراب» به بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای سرمایه‌گذاری گردشگری روستایی پرداختند. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از ۳۵۴ پرسشنامه که به‌صورت نمونه‌گیری احتمالی ساده در میان جامعه محلی روستاهای شهرستان سراب توزیع شد، انجام گرفت. داده‌ها با بهره‌گیری از تحلیل عاملی تأییدی و مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که سرمایه اجتماعی-ادراک، اعتماد، مشارکت و مبادلات اجتماعی، تأثیر مستقیم و معناداری بر سرمایه‌گذاری گردشگری دارد و این متغیر قادر است بیش از ۴۲ درصد تغییرات سرمایه‌گذاری در گردشگری روستایی را تبیین کند.

طیب نیا و همکاران (2025) در پژوهش خود به بررسی تحلیلی بر تأثیر توانمندی اقامتگاه بوم‌گردی بر جذب گردشگر و توسعه بوم‌گردی (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان کرمان) پرداختند. نتایج پژوهش از تقلیل ۷۲ متغیر به ۳۵ متغیر در روستاهای مورد مطالعه نشان داد که ماهان با اقامتگاه‌های بوم‌گردی متناسب با شرایط جغرافیایی منطقه در رتبه اول و کشیتویه با توجه به اینکه از لحاظ گردشگری طبیعی از موقعیت مناسبی برخوردار است اما از لحاظ بعد امنیتی ضعیف می‌باشد لذا نتوانسته در این زمینه موفق باشد.

میری و همکاران (2021) در مطالعه خود، با عنوان حرکت به‌سوی پایداری در گردشگری: گرایش گردشگران جوان به گردشگری پایدار بررسی کرد که چگونه جوانان، به‌ویژه گردشگران جوان، گرایش به مصرف پایدار منابع محلی دارند و چگونه ادراک آن‌ها از مصرف این منابع می‌تواند بر گرایش آن‌ها به سمت گردشگری پایدار تأثیر بگذارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ادراک و نگرش جوانان می‌تواند به‌عنوان محرکی مهم برای توسعه گردشگری پایدار در جوامع محلی عمل کند.

سیفی و هال (2023) به بررسی عوامل توانمندساز نسل Z برای مشارکت در گردشگری پایدار پرداختند و نشان دادند که انگیزه‌های شخصی، اجتماعی و محیطی نقش تعیین‌کننده‌ای در مشارکت این نسل دارد. این پژوهش با رویکردی ترکیبی، بر ضرورت طراحی برنامه‌های آموزشی مبتنی بر نیازهای نسل Z تأکید کرده و پیشنهاد می‌کند، که آموزش محیطی و اجتماعی می‌تواند

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان/کهن‌کیانفر و حسنوند

به افزایش مشارکت آگاهانه و مسئولانه آنان در گردشگری کمک کند. یافته‌ها حاکی از آن است که آموزش هدفمند می‌تواند نسل جوان را به بازیگران کلیدی در مدیریت آینده گردشگری تبدیل کند.

الروادیه (2024) در مطالعه‌ای با محوریت آموزش گردشگری محیطی پایدار، تأثیر برنامه‌های آموزشی بر نگرش‌های دانشجویان را تحلیل کرد. نتایج این تحقیق نشان داد، که آموزش‌های مبتنی بر اصول پایداری می‌توانند نگرش‌های مثبت‌تر و مسئولانه‌تری نسبت به محیط‌زیست ایجاد کنند. پژوهش وی با رویکرد نیمه‌تجربی، تأکید می‌کند که تجربه‌محوری در آموزش، نقش مهمی در ارتقای بینش زیست‌محیطی دارد و می‌تواند دانشجویان را به مشارکت فعال در حفاظت از جاذبه‌های طبیعی سوق دهد.

فوانگسوان و همکاران (2025) به بررسی تأثیر مشارکت جامعه در گردشگری پایدار: اهداف توسعه پایدار و توسعه منابع آموزشی پرداختند. یافته‌های مطالعات آنان نشان می‌دهد، که مشارکت فعال جامعه در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی محلی می‌تواند به پیشبرد اهداف توسعه پایدار مرتبط با گردشگری کمک کند. مشارکت محلی در آموزش، توانمندسازی و ارتقای دانش جامعه برای مدیریت گردشگری پایدار را تقویت می‌کند.

مواد و روش‌ها

این پژوهش با بهره‌گیری از رویکرد آمیخته کمی-کیفی طراحی شده است، تا تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان در توسعه گردشگری محلی را به‌طور جامع بررسی کند. رویکرد کمی برای اندازه‌گیری تغییرات عددی مانند بهبود نگرش‌ها از طریق آمار و ارقام استفاده می‌شود، در حالی که رویکرد کیفی به کاوش تجربیات شخصی و عمقی شرکت‌کنندگان می‌پردازد تا درک کامل‌تری از فرآیندها فراهم آید. این ترکیب اجازه می‌دهد، تا هم داده‌های قابل‌اندازه‌گیری (مانند امتیازات پرسشنامه) و هم روایت‌های کیفی (مانند مصاحبه‌ها) تحلیل شوند و نتایج معتبرتری حاصل شود. جامعه آماری پژوهش شامل تمام نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ ساله ساکن در مناطق اطراف آبشارهای استان لرستان، مانند شهرهای خرم‌آباد و دورود بود. از این جامعه، ۲۰۰ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای بود که در آن، شرکت‌کنندگان بر اساس معیارهایی مانند جنسیت (۵۰ درصد دختر و ۵۰ درصد پسر)، وضعیت اقتصادی-اجتماعی (بر اساس سطوح درآمد خانواده: پایین، متوسط و بالا) و نزدیکی جغرافیایی به آبشارها (برای اطمینان از نمایندگی مناطق مختلف) طبقه‌بندی شدند.

اندازه نمونه با استفاده از تحلیل قدرت آماری در نرم‌افزار G*Power محاسبه شد، که با قدرت آماری ۰/۸۰ و سطح معناداری ۰/۰۵، کفایت نمونه برای تشخیص اثرات متوسط را تأیید کرد. این روش تضمین می‌کند که نمونه نماینده جامعه باشد و نتایج قابل تعمیم به جمعیت بزرگ‌تر. ابزارهای جمع‌آوری داده شامل دو بخش اصلی بودند: اول، داده‌های کمی با «پرسشنامه‌ی نگرش به گردشگری پایدار محلی» جمع‌آوری شد. این پرسشنامه ۲۸ گویه‌ای در مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای بر پایه‌ی ابزارهای معتبر پیشین (Lee, 2013; Kaiser et al., 2007) بومی‌سازی گردید و سه بُعد نگرش مثبت، مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و آمادگی برای مشارکت را می‌سنجید. روایی محتوایی آن توسط ۸ متخصص تأیید شد (CVI میانگین = ۰/۹۲) و روایی سازه با تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی به‌دست آمد (KMO=۰/۸۷، CFI=۰/۹۴، RMSEA=۰/۰۶). پایایی کل پرسشنامه با آلفا کرونباخ ۰/۸۵ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۸ محاسبه شد. پرسشنامه در دو نوبت پیش‌آزمون و پس‌آزمون اجرا گردید.

داده‌های کیفی از طریق مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ نفر جمع‌آوری شد. راهنمای مصاحبه شامل ۹ سؤال باز و سؤالات پیگیری بود و تمام جلسات ضبط و عیناً پیاده‌سازی شدند. مداخله شامل هشت کارگاه دوساعته (هفته‌ای یک جلسه) طی سه ماه بود. برای تضمین یکنواختی اجرا در همه‌ی گروه‌ها، از طرح درس استاندارد و راهنمای مدون تسهیل‌گر (Lesson Plan) استفاده شد که پیش‌تر در گروه آزمایشی ۱۲ نفره اعتبارسنجی شده بود. جلسات ۱ تا ۴ بر مهارت‌های تربیتی (مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی و

اخلاقی) و جلسات ۵ تا ۸ بر مهارت‌های فرهنگی (هویت محلی، داستان‌گویی و میزبانی) متمرکز بودند و با فعالیت‌های عملی مانند پاک‌سازی مسیر آبشار بیشه، کاشت نهال، نقش‌آفرینی و روایت تاریخ و افسانه‌های محلی همراه بودند. تسهیل‌گران چهار نفر کارشناس ارشد گردشگری بومی و روانشناسی تربیتی بودند و کیفیت هر جلسه با چک‌لیست مشاهده‌ای و فرم بازخورد شرکت‌کنندگان کنترل شد. تحلیل داده‌ها داده‌های کمی با استفاده از آزمون تی وابسته و رگرسیون چندگانه در نرم‌افزار SPSS ۲۶ تحلیل شدند. داده‌های کیفی با روش تحلیل تماتیک براون و کلارک (2006) در شش مرحله‌ی آشنایی با داده‌ها، کدگذاری اولیه، جستجوی تم‌ها، بازنگری، نام‌گذاری و گزارش نهایی بررسی شدند. کدگذاری به‌صورت باز، محوری و انتخابی انجام گرفت و توافق بین دو رمزگذار مستقل ۸۸ درصد بود.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های کمی

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه

متغیر	دسته‌بندی	تعداد (درصد)
جنسیت	دختر	۱۰۰ (۵۰٪)
	پسر	۱۰۰ (۵۰٪)
سن	۱۴ سال	۳۰ (۱۵٪)
	۱۵ سال	۴۵ (۲۲.۵٪)
	۱۶ سال	۵۰ (۲۵٪)
	۱۷ سال	۴۵ (۲۲.۵٪)
	۱۸ سال	۳۰ (۱۵٪)
	درآمد پایین	۶۰ (۳۰٪)
وضعیت اقتصادی-اجتماعی	درآمد متوسط	۱۰۰ (۵۰٪)
	درآمد بالا	۴۰ (۲۰٪)
	نزدیک (<۵ کیلومتر)	۹۰ (۴۵٪)
نزدیکی جغرافیایی	متوسط (۵-۱۵ کیلومتر)	۷۰ (۳۵٪)
	دور (>۱۵ کیلومتر)	۴۰ (۲۰٪)

جدول شماره (۱) ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه ۲۰۰ نفری از نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ ساله مناطق خرم‌آباد و دو رود را نشان می‌دهد که با توزیع متعادل جنسیتی (۵۰ درصد دختر و پسر)، تنوع سنی (میانگین ۱۶ سال) و وضعیت اقتصادی-اجتماعی (۳۰ درصد درآمد پایین، ۵۰ درصد متوسط، ۲۰ درصد بالا) و نزدیکی جغرافیایی به آبشارها (۴۵ درصد نزدیک، ۳۵ درصد متوسط، ۲۰ درصد دور) نمایندگی مناسبی از جامعه هدف را تضمین می‌کند.

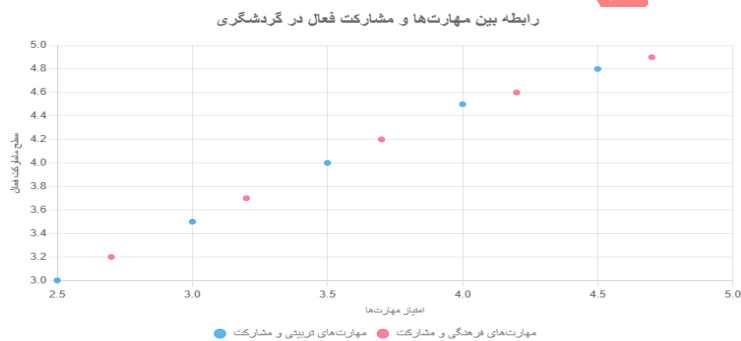
جدول ۲. مقایسه میانگین نگرش نوجوانان به گردشگری پایدار محلی قبل و بعد از مداخله آموزشی

زمان اندازه‌گیری	میانگین	معیار انحراف	مقدار t	درجه آزادی (df)	مقدار p
پیش‌آزمون	۳/۲۰	۰/۶۸	۱۲/۴۵	۱۹۹	<۰.۰۰۱
پس‌آزمون	۴/۳۰	۰/۵۵			
تفاوت میانگین	۱.۱۰				

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان/کهنه‌کاران و حسوند

نتایج آزمون تی وابسته در جدول (۲) نشان داد؛ که برنامه‌ی آموزشی هشت‌جلسه‌ای توانست به‌طور معناداری نگرش مثبت نوجوانان نسبت به گردشگری پایدار محلی را ارتقا دهد. میانگین امتیاز نگرش در پیش‌آزمون ۳/۲۰ (از مقیاس ۵ درجه‌ای) بود که پس از مداخله به ۴/۳۰ افزایش یافت (۱۹۹) $t = ۱۲/۴۵$, $p < ۰/۰۰۱$. این افزایش ۱/۱۰ واحدی نه تنها از نظر آماری بسیار معنادار است، بلکه از نظر عملی نیز تغییر بزرگی به‌شمار می‌رود؛ به‌گونه‌ای که نگرش نوجوانان از سطح «نسبتاً موافق» به سطح «کاملاً موافق» ارتقا یافت. این جهش چشمگیر حاکی از آن است که محتوای آموزشی (شامل فعالیت‌های عملی پاک‌سازی آبشارها، نقش‌آفرینی میزبانی، داستان‌گویی فرهنگی و بحث‌های گروهی در زمینه‌ی مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی) توانست به‌سرعت باورها و ارزش‌های نوجوانان را نسبت به اهمیت حفاظت از آبشارهای بیشه، نوژیان و گریه و نقش خودشان در توسعه‌ی گردشگری محلی دگرگون سازد. این یافته تأیید می‌کند، که مداخله‌ی کوتاه‌مدت اما ساختارمند و تجربه‌محور، قادر است موانع شناختی و عاطفی پیشین (مانند بی‌تفاوتی یا احساس ناتوانی) را کنار بزند و نگرش مثبت و تعهدآمیزی را در نسل جوان منطقه ایجاد کند که پیش‌نیاز ضروری هر نوع مشارکت پایدار و داوطلبانه به‌شمار می‌رود.

شکل ۱. نمودار پراکندگی (scatter plot) رابطه بین مهارت‌ها و مشارکت

نمودار پراکندگی (شکل ۱) رابطه مثبت بین مهارت‌های تربیتی و فرهنگی با مشارکت فعال را تأیید می‌کند، به‌طوری که افزایش امتیاز مهارت‌ها با سطح بالاتر مشارکت همبستگی دارد، که این یافته‌ها اثربخشی برنامه آموزشی را در تقویت نگرش و رفتارهای پایدار در میان نوجوانان لرستان نشان می‌دهد.

جدول ۳. مقایسه میانگین و انحراف معیار نمرات مهارت‌های تربیتی، مهارت‌های فرهنگی و مشارکت فعال نوجوانان قبل و بعد از مداخله آموزشی

متغیر	پیش‌آزمون (M ± SD)	پس‌آزمون (M ± SD)	تفاوت میانگین	t(199)	p
مهارت‌های تربیتی	۲/۹۸ ± ۰/۷۲	۴/۴۱ ± ۰/۵۱	۱/۴۳	۲۲/۶۱	< ۰/۰۰۱
مهارت‌های فرهنگی	۳/۰۷ ± ۰/۶۸	۴/۳۸ ± ۰/۵۴	۱/۳۱	۲۰/۸۴	< ۰/۰۰۱
مشارکت فعال	۳/۱۱ ± ۰/۷۵	۴/۳۵ ± ۰/۵۸	۱/۲۴	۱۹/۳۲	< ۰/۰۰۱

نتایج جدول (۳) نشان می‌دهد، که هر سه سازه پس از اجرای برنامه‌ی هشت‌جلسه‌ای رشد چشمگیری داشته‌اند ($p < ۰/۰۰۱$). بیشترین افزایش در مهارت‌های تربیتی (۴۷/۶ درصد نسبت به پیش‌آزمون) مشاهده شد، که احتمالاً به‌دلیل فعالیت‌های عملی مستقیم مانند پاک‌سازی مسیر آبشارها، کاشت نهال و بحث‌های گروهی در زمینه‌ی اخلاق زیست‌محیطی بوده است. مهارت‌های فرهنگی نیز با ۴۲/۷ درصد رشد، از سطح متوسط به سطح بالای تسلط رسیده که نشان‌دهنده‌ی موفقیت جلسات داستان‌گویی، نقش‌آفرینی میزبانی و آموزش هویت لری است. در نهایت، مشارکت فعال با افزایش ۳۹/۹٪ به بالاترین سطح مقیاس نزدیک شد؛

این امر حاکی از آن است که نوجوانان نه تنها دانش و مهارت کسب کرده اند، بلکه آمادگی واقعی برای عمل (راهنمایی گردشگران، حفاظت از آبشارها و ترویج فرهنگ محلی) در آن ها به طور ملموسی تقویت شده است. این الگوی رشد، همگن و معنادار در هر سه متغیر، قدرت بالای مداخله ی کوتاه مدت اما تجربه محور را تأیید می کند و مبنای محکمی برای پیش بینی کننده بودن مهارت های تربیتی ($\beta = 0/42$) و فرهنگی ($\beta = 0/38$) در مدل رگرسیون فراهم می آورد.

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره

متغیر مستقل	(β) ضریب بتا	t مقدار	p مقدار	فاصله اطمینان ۹۵٪
مهارت های تربیتی	۰/۴۲	۵/۶۷	< ۰/۰۱	[۰/۳۲, ۰/۵۲]
مهارت های فرهنگی	۰/۳۸	۵/۱۲	< ۰/۰۱	[۰/۲۹, ۰/۴۷]
مواجهه رسانه ای (کنترلی)	۰/۱۲	۱/۴۴	۰/۱۵	[-۰/۰۴, ۰/۲۸]
درگیری خانوادگی (کنترلی)	۰/۰۸	۰/۹۸	۰/۳۳	[-۰/۰۸, ۰/۲۴]

جدول (۴) نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره را نشان می دهد که در آن مهارت های تربیتی ($\beta = 0/42, p < 0/01$) و فرهنگی ($\beta = 0/38, p < 0/01$) تأثیر معناداری بر مشارکت فعال در گردشگری محلی دارند، در حالی که متغیرهای کنترلی مانند مواجهه رسانه ای ($\beta = 0/12, p = 0/15$) و درگیری خانوادگی ($\beta = 0/08, p = 0/33$) اثر قابل توجهی نداشتند؛ مقدار $R^2 = 0/45$ نشان دهنده توضیح ۴۵ درصد واریانس مشارکت توسط مدل است.

یافته های کیفی

جدول ۵: فرآیند کدگذاری عوامل مهارت های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان در گردشگری محلی

کد	کدهای انتخابی	کدهای محوری	کدهای باز
W1	افزایش سطح آگاهی فرهنگی	شناخت میراث محلی، ارزش گذاری سنت های قومی، درک نقش فرهنگی در گردشگری	آموزش مهارت های میزبانی فرهنگی برای معرفی هویت لری، تقویت ارتباط فرهنگی با بازدیدکنندگان برای حفظ هویت محلی، یادگیری رفتارهای فرهنگی برای تبلیغ میراث لری، توسعه مهارت های تعامل فرهنگی برای نمایش هویت منطقه، علاقه به حفظ موسیقی، صنایع دستی و داستان های محلی، اشتیاق به ترویج موسیقی و صنایع دستی لری، تعهد به نگهداری داستان های سنتی لری، گرایش به حفاظت از سنت های قومی لرستان، تمایل به معرفی سنت های لری به گردشگران، شناخت آبشارها به عنوان بخشی از هویت لری، درک اهمیت فرهنگی آبشارها در گردشگری، آگاهی از ارزش آبشارها به عنوان میراث فرهنگی، شناسایی آبشارها به عنوان سمبل هویت محلی
W2	ایجاد حس مسئولیت پذیری محیطی	تعهد به حفاظت طبیعی، آگاهی از اثرات منفی گردشگری، اقدامات عملی زیست محیطی	کاهش زباله و حفظ اکوسیستم آبشارها از طریق رفتارهای آموخته شده، تلاش برای پاک سازی مناطق گردشگری آبشارها، یادگیری رفتارهای سبز برای حفاظت از اکوسیستم، تعهد به نگهداری پاکیزگی آبشارها، کاهش آلودگی در مناطق آبشارها از طریق آموزش، درک تخریب محیطی ناشی از بازدیدهای بی رویه، شناخت آسیب های زیست محیطی گردشگری بی رویه، آگاهی از تأثیرات مخرب گردشگران بر آبشارها، فهم اثرات منفی بازدیدهای غیرمسئولانه، درک پیامدهای زیست محیطی حضور گردشگران، شرکت در برنامه های پاک سازی آبشارها، اقدام برای

			حفظ اکوسیستم آبشارها، مشارکت در فعالیت‌های سبز برای آبشارها، کمک به هدایت گردشگران در مناطق آبشارها، برگزاری برنامه‌های فرهنگی محلی برای گردشگران، مشارکت در فعالیت‌های جذب گردشگر، راهنمایی بازدیدکنندگان برای معرفی جاذبه‌ها، احساس خودکارآمدی، احساس توانمندی در بهبود گردشگری محلی، اعتماد به توانایی در توسعه گردشگری، درک قابلیت تأثیر بر گردشگری پایدار، احساس قدرت در پیشبرد اهداف گردشگری، همکاری گروهی در برنامه‌های آموزشی گردشگری، مشارکت تیمی در پروژه‌های فرهنگی محلی، کار جمعی برای ترویج گردشگری پایدار، تقویت همکاری گروهی در فعالیت‌های آموزشی
W3	افزایش مشارکت فعال	درگیری در فعالیت‌های گردشگری، احساس خودکارآمدی، همکاری تیمی	کاهش نگرانی‌های خانوادگی درباره مشارکت فرزندان، رفع موانع خانوادگی برای فعالیت‌های گردشگری، کاهش محدودیت‌های والدین به دلیل ایمنی، تغییر دیدگاه خانواده‌ها درباره فعالیت فرزندان، نبود شناخت عمومی از ارزش گردشگری پایدار در جوامع محلی، آگاهی جامعه از اهمیت گردشگری پایدار، درک عمومی از نقش گردشگری در توسعه محلی، شناخت جامعه از ارزش‌های زیست‌محیطی گردشگری، افزایش آگاهی عمومی درباره گردشگری مسئولانه، هماهنگی سنت‌های لری با گردشگری مدرن، کاهش تعارض فرهنگی در فعالیت‌های گردشگری، ادغام فرهنگ لری با گردشگری پایدار، رفع چالش‌های فرهنگی برای مشارکت در گردشگری
W4	کمک به حذف موانع اجتماعی و فرهنگی	رفع محدودیت‌های خانوادگی، افزایش آگاهی جامعه، مقابله کارآمد با چالش‌های فرهنگی سنتی	آموزش گفت‌وگوی فرهنگی با بازدیدکنندگان، بهبود مهارت‌های میزبانی برای گردشگران، تقویت ارتباط فرهنگی با گردشگران، یادگیری رفتارهای میزبانی برای جاذبه‌های محلی، توانایی نوجوانان در بحث درباره حفظ آبشارها، بیان دیدگاه‌ها درباره حفاظت از آبشارها، بهبود مهارت‌های بحث درباره محیط زیست، تقویت توانایی اظهارنظر در مورد گردشگری، افزایش مهارت‌های گفت‌وگو درباره حفظ طبیعت، تقویت کار تیمی در فعالیت‌های گردشگری، افزایش همکاری با همسالان در کارگاه‌ها، یادگیری مهارت‌های گروهی برای گردشگری، بهبود تعاملات گروهی در برنامه‌های فرهنگی
W5	توسعه مهارت‌های ارتباطی	بهبود تعامل با گردشگران، تقویت بیان نظرات، نقش آموزش در ارتباطات گروهی	احساس تعلق به آبشارها و فرهنگ لرستان پس از آموزش، پیوند عاطفی با آبشارهای لرستان، احساس تعلق به میراث فرهنگی لری، تقویت حس وابستگی به هویت لری، ایجاد ارتباط عمیق با فرهنگ آبشارها، استفاده از مهارت‌های فرهنگی برای معرفی سنت‌ها به بازدیدکنندگان، معرفی فرهنگ لری به گردشگران، ترویج هویت محلی از طریق گردشگری، نمایش سنت‌های لری به گردشگران، تبلیغ هویت فرهنگی از طریق تعامل با گردشگران، تقویت افتخار به فرهنگ لری، افزایش غرور به میراث محلی، بهبود اعتماد به هویت فرهنگی، تقویت حس افتخار به سنت‌های لری
W6	تقویت و حفظ هویت محلی افراد	ارتباط عاطفی با میراث‌های فرهنگی، ترویج هویت از طریق گردشگری، تأثیر بر اعتماد به نفس فرهنگی	کاهش مصرف منابع طبیعی در مناطق گردشگری، صرفه‌جویی در منابع طبیعی آبشارها، تغییر رفتارها برای حفظ منابع محیطی، کاهش استفاده از منابع در مناطق گردشگری، یادگیری مدیریت منابع طبیعی در

W7	ایجاد رفتارهای پایدار در جهت حفظ محیط زیست	تغییر عادات‌های روزانه، ترویج رفتارهای سبز، نظارت بر رفتارهای گردشگری	گردشگری، آموزش مهارت‌هایی مانند بازیافت و حفاظت آب، یادگیری بازیافت برای حفظ آبشارها، ترویج حفاظت از آب در مناطق گردشگری، آموزش رفتارهای سبز برای محیط زیست، تبلیغ عادات‌های زیست محیطی در گردشگری، تشخیص و جلوگیری از اقدامات مخرب توسط بازدیدکنندگان، شناسایی رفتارهای مخرب گردشگران، گزارش تخریب‌های زیست محیطی توسط گردشگران، جلوگیری از رفتارهای غیرمسئولانه گردشگران، کد باز نظارت بر فعالیت‌های مخرب در آبشارها
W8	تغییر در نگرش افراد	گذار از بی تفاوتی به تعهد، تأثیر کارگاه‌های فرهنگی، ارزیابی قبل و بعد آموزش	تغییر دیدگاه نوجوانان نسبت به گردشگری محلی، تحول نگرش به حفظ گردشگری پایدار، تغییر از بی علاقه‌گی به مسئولیت‌پذیری، بهبود دیدگاه نسبت به گردشگری مسئولانه، گذار به نگرش مثبت درباره گردشگری، یادگیری ارزش‌های تربیتی برای نگرش مثبت به حفظ محیط، آموزش ارزش‌های فرهنگی برای حفظ آبشارها، تأثیر برنامه‌های فرهنگی بر دیدگاه زیست محیطی، یادگیری ارزش‌های تربیتی برای گردشگری سبز، تقویت نگرش مثبت از طریق کارگاه‌های فرهنگی، بررسی تغییرات نگرش پس از کارگاه‌ها، ارزیابی تأثیر آموزش بر دیدگاه‌ها، مقایسه دیدگاه‌های قبل و بعد از برنامه‌ها، تحلیل تحول نگرش پس از آموزش فرهنگی
W9	ایجاد مزایای اقتصادی گردشگری	درک فرصت‌های شغلی، مشارکت در اقتصاد محلی، تأثیر بر توسعه اقتصادی	آگاهی از درآمدزایی از طریق گردشگری پایدار، شناخت پتانسیل شغلی گردشگری محلی، درک فواید اقتصادی گردشگری پایدار، آگاهی از مشاغل مرتبط با گردشگری، فهم ارزش اقتصادی گردشگری سبز، کمک نوجوانان به فروش صنایع دستی مرتبط با آبشارها، همکاری در فروش محصولات محلی، کمک به بازارهای محلی مرتبط با گردشگری، فروش صنایع دستی برای توسعه گردشگری، مشارکت در ترویج محصولات فرهنگی لری، نگرش مثبت به درآمدزایی از گردشگری، تقویت اقتصاد محلی از طریق گردشگری، علاقه به گردشگری به عنوان فرصت اقتصادی، حمایت از گردشگری برای رشد اقتصادی
W10	ارائه پیشنهادات اثربخش برای بهبود برنامه‌ها آموزشی و تربیتی	گسترش کارگاه‌ها آموزشی و مهارت ورزی استفاده از فناوری جدید و نوین همکاری با دانشگاه‌ها و مدارس	درخواست برای کارگاه‌های فرهنگی بیشتر، پیشنهاد افزایش برنامه‌های آموزشی محلی، توصیه به گسترش آموزش‌های فرهنگی، تقاضا برای افزایش دوره‌های آموزشی گردشگری، پیشنهاد استفاده از اپلیکیشن‌های آموزشی، بهره‌گیری از ابزارهای دیجیتال برای آموزش، استفاده از برنامه‌های موبایلی برای مهارت‌ها، توصیه به فناوری برای بهبود آموزش فرهنگی، پیشنهاد همکاری با مدارس برای آموزش، توصیه به یکپارچگی برنامه‌ها با مدارس، درخواست ادغام کارگاه‌ها با آموزش رسمی، پیشنهاد همکاری با مراکز آموزشی محلی
W11	تأثیرگذاری بر سلامت روحی روانی نوجوانان	کاهش سطح استرس محیطی، افزایش میزان اعتماد به نفس، مقابله مؤثر بر چالش‌های روانی	کاهش اضطراب با فعالیت‌های زیست محیطی، بهبود سلامت روانی با مشارکت در طبیعت، کاهش استرس از طریق حفاظت از آبشارها، احساس آسودگی با فعالیت‌های محیطی، تقویت اعتماد به نفس با یادگیری مهارت‌های فرهنگی، بهبود سلامت عاطفی با مهارت‌های تربیتی، افزایش عزت نفس از طریق فرهنگ محلی، تقویت خودباوری با آموزش‌های فرهنگی، مقابله با موانع اجتماعی از طریق آموزش تربیتی، مدیریت چالش‌های اجتماعی با آموزش فرهنگی، کاهش موانع عاطفی با

			برنامه‌های تربیتی، مقابله با استرس‌های اجتماعی از طریق آموزش، بهبود سلامت روانی با یادگیری مهارت‌ها

جدول شماره (۵) فرآیند کدگذاری تحلیل تماتیک داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ نفر از شرکت‌کنندگان را نشان می‌دهد که به شناسایی ۱۱ تم اصلی (W1 تا W11) منجر شده‌است. این تم‌ها، که از کدهای باز به کدهای محوری و سپس کدهای انتخابی استخراج شده‌اند، تأثیر چندوجهی برنامه آموزشی بر نگرش و مشارکت نوجوانان در گردشگری محلی را تبیین می‌کنند. به عنوان مثال، تم افزایش سطح آگاهی فرهنگی (W1) نشان‌دهنده درک عمیق‌تر شرکت‌کنندگان از میراث لری و آبشارها به عنوان بخشی از هویت محلی است، که از کدهای باز مانند "شناخت آبشارها به عنوان سمبل هویت محلی" استخراج شده‌است. تم ایجاد حس مسئولیت‌پذیری محیطی (W2) بر تعهد به حفاظت از اکوسیستم آبشارها از طریق رفتارهای سبز مانند پاک‌سازی تأکید دارد. تم افزایش مشارکت فعال (W3) نشان می‌دهد که آموزش، خودکارآمدی و همکاری تیمی را تقویت کرده و منجر به درگیری عملی در فعالیت‌های گردشگری شده‌است.

تم کمک به حذف موانع اجتماعی و فرهنگی (W4) کاهش محدودیت‌های خانوادگی و افزایش آگاهی جامعه را نشان می‌دهد. تم‌های دیگر مانند توسعه مهارت‌های ارتباطی (W5)، تقویت هویت محلی (W6)، و ایجاد رفتارهای پایدار (W7) بر بهبود تعاملات، حس تعلق به فرهنگ لری، و رفتارهای زیست‌محیطی مسئولانه تأکید دارند. تم‌های تغییر نگرش (W8)، مزایای اقتصادی (W9)، پیشنهادات برای بهبود برنامه‌ها (W10)، و تأثیر بر سلامت روانی (W11) نشان‌دهنده تحول نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد، درک پتانسیل اقتصادی گردشگری، پیشنهاد گسترش کارگاه‌ها با فناوری نوین، و بهبود سلامت روانی از طریق مشارکت هستند. این تم‌ها به طور جامع نشان می‌دهند که برنامه آموزشی نه تنها نگرش‌ها را بهبود بخشیده، بلکه رفتارهای پایدار و مشارکت فعال را در میان نوجوانان تقویت کرده است.

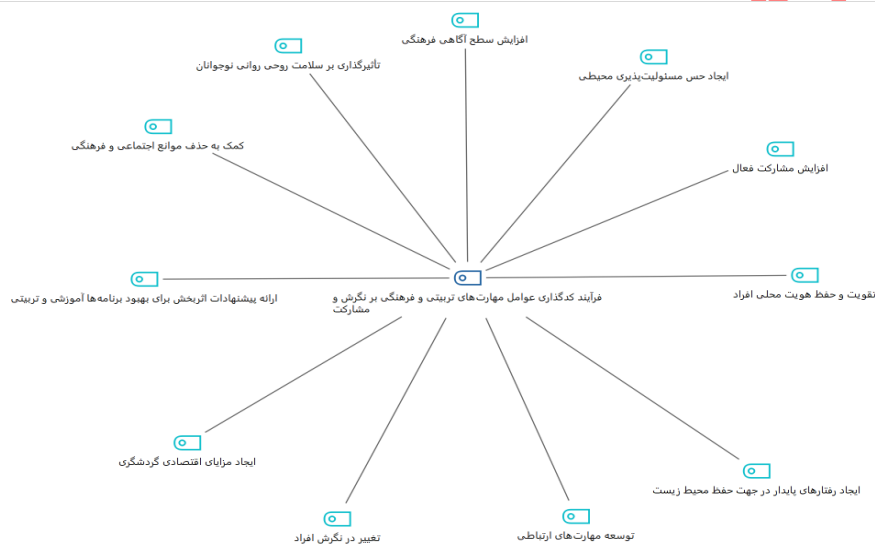
جدول ۶: تم‌های اصلی استخراج شده از تحلیل تماتیک مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، به همراه فراوانی و درصد شرکت‌کنندگان

کد تم	عنوان تم	تعداد شرکت‌کنندگان که تم در مصاحبه‌شان ظاهر شد	درصد	نمونه نقل قول
W1	افزایش آگاهی و افتخار به هویت فرهنگی محلی (لری)	۲۶	۸۷٪	قبلاً نمی‌دوستانم آبشار بیشه تو افسانه‌های لری چه جایگاهی دارد، حالا خیلی بهش افتخار می‌کنم.
W2	ایجاد حس مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی	۲۴	۸۰٪	دیگه نمی‌تونم ببینم کسی تو آبشار زباله بریزه، خودم می‌رم جمع می‌کنم.
W3	افزایش مشارکت فعال و خودکارآمدی	۲۵	۸۳٪	احساس می‌کنم واقعاً می‌تونم به گردشگرا کمک کنم و راهنمایی‌شون کنم.
W4	کمک به حذف موانع اجتماعی و خانوادگی	۱۹	۶۳٪	مامانم قبلاً نمی‌داشت تنها برم آبشار، حالا خودش می‌گه برو کمک کن.
W5	توسعه مهارت‌های ارتباطی و میزبانی	۲۳	۷۷٪	یاد گرفتم چطور با گردشگر خارجی درباره فرهنگ لری حرف بزنم بدون خجالت.
W6	تقویت حس تعلق و هویت محلی	۲۵	۸۳٪	حالا احساس می‌کنم آبشارها و فرهنگ لری، بخشی از خودم هستم.
W7	ایجاد رفتارهای پایدار زیست‌محیطی	۲۲	۷۳٪	حتی تو خونه هم آبرو کمتر مصرف می‌کنم که به آبشارها فشار نیاد.
W8	تغییر نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد	۲۷	۹۰٪	قبلاً برام مهم نبود، حالا دلم می‌خواد همه بدونن چقدر این‌جا مهمه.

W9	درک مزایای اقتصادی گردشگری پایدار	۱۸	۶۰٪	اگر درست گردشگر به یاد، می‌تونیم صنایع‌دستی بفروشیم و پول در بیاریم.
W10	ارائه پیشنهاد برای گسترش برنامه‌های آموزشی	۲۰	۶۷٪	کاش این کارگاه‌ها تو مدرسه هم باشه و اپلیکیشن هم داشته‌باشیم.
W11	تأثیر مثبت بر سلامت روانی و اعتمادبه‌نفس	۲۱	۷۰٪	قبلاً خجالتی بودم، حالا با غرور از فرهنگمون حرف می‌زنم و حالم بهتره.

جدول شماره (۶) تم‌های W8 (تغییر نگرش)، W1 و W6 (آگاهی و هویت فرهنگی) و W3 (مشارکت فعال) با بیش از ۸۳ درصد فراوانی، پرتکرارترین و مرکزی‌ترین تم‌ها بودند و نشان‌دهنده تأثیر عمیق و گسترده برنامه آموزشی بر باورها، هویت و آمادگی عملی نوجوانان هستند. تم‌های W2، W5، W7 و W11 نیز با فراوانی بالای ۷۰ درصد تأیید می‌کنند که آموزش نه تنها نگرش، بلکه رفتارهای روزمره، مهارت‌های اجتماعی و سلامت روان شرکت‌کنندگان را نیز به طور ملموسی بهبود بخشیده است.

شکل ۲. خروجی مکس کیودی ای عوامل مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان

شکل ۲. نقشه تماتیک عوامل شناسایی شده در تحلیل کیفی را به صورت بصری نمایش می‌دهد. این نقشه‌ها روابط بین کدهای باز، محوری و انتخابی را به تصویر می‌کشند و ساختار سلسله‌مراتبی تم‌ها (W1 تا W11) را نشان می‌دهند. در تصویر توزیع تم‌های اصلی مانند "افزایش آگاهی فرهنگی" و "مسئولیت‌پذیری محیطی" با تعداد ارجاعات (frequencies) در مصاحبه‌ها نمایش داده شده است، که نشان می‌دهد تم‌هایی مانند W1 و W2 بیشترین فراوانی را دارند، به این معنا که اکثر شرکت‌کنندگان به اهمیت فرهنگ لری و حفاظت محیطی اشاره کرده‌اند. همچنین روابط بین تم‌ها را نشان دهد، مانند ارتباط بین "مشارکت فعال (W3)" و "مهارت‌های ارتباطی (W5)"، که حاکی از این است که بهبود مهارت‌های گفت‌وگو به افزایش درگیری در فعالیت‌های گردشگری کمک کرده است. این نقشه‌های بصری تأیید می‌کنند که برنامه آموزشی تأثیر چندبعدی بر نگرش، رفتار و هویت فرهنگی نوجوانان داشته و به‌ویژه در تقویت حس مسئولیت‌پذیری و مشارکت فعال موفق بوده است.

جدول ۶: تم‌های اصلی و فراوانی حضور در مصاحبه‌ها

ردیف	کد تم	عنوان تم	تعداد شرکت‌کننده	درصد (%)
۱	W8	تغییر نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد قوی	۲۷	۹۰٪
۲	W1	افزایش آگاهی و افتخار به هویت فرهنگی لری	۲۶	۸۷٪
۳	W3	افزایش مشارکت فعال و احساس خودکارآمدی	۲۵	۸۳٪
۴	W6	تقویت حس تعلق و هویت محلی	۲۵	۸۳٪
۵	W2	ایجاد حس مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی	۲۴	۸۰٪
۶	W5	توسعه مهارت‌های ارتباطی و میزبانی	۲۳	۷۷٪
۷	W7	ایجاد رفتارهای پایدار زیست‌محیطی	۲۲	۷۳٪
۸	W11	تأثیر مثبت بر سلامت روانی و اعتمادبه‌نفس	۲۱	۷۰٪
۹	W10	پیشنهاد گسترش برنامه‌های آموزشی و استفاده از فناوری	۲۰	۶۷٪
۱۰	W4	حذف موانع اجتماعی و خانوادگی	۱۹	۶۳٪
۱۱	W9	درک مزایای اقتصادی گردشگری پایدار	۱۸	۶۰٪

همان‌گونه که جدول (۶) نشان می‌دهد، پرتکرارترین تم‌ها «تغییر نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد» (۹۰ درصد)، «آگاهی و افتخار به هویت لری» (۸۷ درصد) و «مشارکت فعال و خودکارآمدی» (۸۳ درصد) بودند که هسته‌ی مرکزی تأثیر مداخله را تشکیل می‌دهند.

برای غنای بیشتر یافته‌ها و انتقال حس واقعی تجربه‌ی شرکت‌کنندگان، چند نقل‌قول مستقیم و قدرتمند به شرح زیر انتخاب و ارائه می‌گردد:

• تم W8 (تغییر نگرش): «قبلاً وقتی گردشگر می‌آمدن فقط فکر می‌کردم شلوغ می‌شه و زباله می‌ریزن، ولی حالا می‌فهمم اگه درست راهنمایی شون کنیم هم پول میاد تو منطقه هم آبشارمون تمیز می‌مونه. واقعاً دلم می‌خواد کمک کنم». (دختر ۱۶ ساله، خرم‌آباد)

• تم W1 و W6 (هویت و تعلق): «تا قبل کارگاه نمی‌دونستم آبشار نوژیان تو افسانه‌های لری چه جایگاهی دارد. حالا هر وقت می‌رم اونجا احساس می‌کنم دارم می‌رم خونه‌ی خودم، انگار بخشی از وجودمه». (پسر ۱۷ ساله، دو رود)

• تم W3 (مشارکت و خودکارآمدی): «اولش فکر می‌کردم من که چیزی بلد نیستم، چیکار می‌تونم بکنم؟ ولی بعد از نقش‌آفرینی‌ها و پاک‌سازی، حالا اگه گردشگر به یاد جلو، با افتخار براش از بیشه و فرهنگ لری حرف می‌زنم و راهنمایی‌ش می‌کنم». (دختر ۱۵ ساله)

• تم W11 (سلامت روانی): «قبلش خیلی خجالتی بودم، از فرهنگ خودمون هم به جورایی خجالت می‌کشیدم. حالا با غرور از لباس لری و داستان آبشارا حرف می‌زنم، حالم خیلی بهتره، انگار به چیزی تو وجودم زنده شده». (دختر ۱۷ ساله)

تحلیل تماتیک مصاحبه‌های ۳۰ نوجوان نشان داد که برنامه‌ی آموزشی در مدت تنها سه ماه توانسته است تغییری عمیق، چندلایه و پایدار در نگرش، هویت و رفتار آنان ایجاد کند. جدول ۶ به وضوح سلسله‌مراتب اهمیت تم‌ها را آشکار می‌سازد: چهار تم اصلی «تغییر نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد» (۹۰ درصد)، «آگاهی و افتخار به هویت لری» (۸۷ درصد)، «مشارکت فعال و خودکارآمدی» (۸۳ درصد) و «تقویت حس تعلق به میراث محلی» (۸۳ درصد) با فراوانی بالای ۸۳ درصد هسته‌ی مرکزی تحول را تشکیل می‌دهند و تأیید می‌کنند، که آموزش نه تنها دانش، بلکه حس غرور، تعلق عاطفی و آمادگی عملی را در نوجوانان بیدار کرده

است. تم‌های بعدی با فراوانی ۷۰-۸۰ درصد (مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی، مهارت‌های ارتباطی، رفتارهای پایدار و بهبود سلامت روانی) نشان‌دهنده‌ی تأثیر گسترده‌ی برنامه بر جنبه‌های رفتاری، اجتماعی و روان‌شناختی هستند، در حالی که تم‌های با فراوانی متوسط (۶۰-۶۷ درصد) مانند درک مزایای اقتصادی و پیشنهاد گسترش برنامه‌ها، از شکل‌گیری نگرش‌های بلندمدت و آینده‌نگرانه در شرکت‌کنندگان حکایت دارند. در مجموع، این الگوی فراوانی حاکی از آن است که مداخله‌ی کوتاه‌مدت توانسته است از سطح تغییر نگرش فراتر رود و به تحول هویتی، عاطفی و عملی عمیقی منجر شود که پیش‌نیاز لازم برای تبدیل نوجوانان به عاملان واقعی تغییر و حفظان پایدار میراث طبیعی و فرهنگی آبشارهای لرستان است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر برنامه آموزشی هشت‌جلسه‌ای مهارت‌های تربیتی و فرهنگی با محوریت مسئولیت‌پذیری زیست‌محیطی، اخلاقی و مهارت‌های فرهنگی بر نگرش، هویت محلی، رفتارهای پایدار، سلامت روانی و مشارکت فعال نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ ساله ساکن مناطق اطراف آبشارهای لرستان در توسعه پایدار گردشگری محلی انجام شد. این برنامه با رویکرد ترکیبی کمی-کیفی، مداخله‌ای سه‌ماهه را برای تقویت مسئولیت‌پذیری محیطی و فرهنگی در میان این گروه سنی اجرا کرد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که برنامه‌ی آموزشی هشت‌جلسه‌ای مهارت‌های تربیتی و فرهنگی تأثیر مستقیم، مثبت و بسیار معناداری بر نگرش، هویت محلی، رفتارهای پایدار، سلامت روانی و به‌ویژه مشارکت فعال نوجوانان ۱۴ تا ۱۸ ساله ساکن مناطق اطراف آبشارهای لرستان داشته است. در بخش کمی، میانگین نگرش مثبت از ۳.۲۰ به ۴.۳۰ افزایش یافت ($t(199) = 12.45$ ، $p < 0.001$) و مدل رگرسیون چند متغیره با $R^2 = 0.45$ نشان داد، که مهارت‌های تربیتی ($\beta = 0.42$ ، $p < 0.001$) و فرهنگی ($\beta = 0.38$ ، $p < 0.001$) به‌طور مشترک ۴۵ درصد از واریانس مشارکت فعال را تبیین می‌کنند، در حالی که متغیرهای کنترلی (مواجهه‌ی رسانه‌ای و درگیری خانوادگی) اثر معناداری نداشتند. در بخش کیفی نیز از تحلیل تماتیک ۳۰ مصاحبه، ۱۱ تم اصلی استخراج شد که چهار تم محوری «تغییر نگرش از بی‌تفاوتی به تعهد» (۹۰ درصد)، «آگاهی و افتخار به هویت لری» (۸۷ درصد)، «مشارکت فعال و خودکارآمدی» (۸۳ درصد) و «تقویت حس تعلق به میراث محلی» (۸۳ درصد) هسته‌ی تحول را تشکیل می‌دهند.

این نتایج با چارچوب نظری بندورا (1977, 2006) همخوانی دارد، جایی که مکانیزم‌هایی مانند یادگیری مشاهده‌ای (از طریق مشاهده تسهیل‌گران و همسالان در فعالیت‌های پاک‌سازی)، تسلط تجربیات (در کارگاه‌های عملی) و تقویت خودکارآمدی (مانند نقل‌قول‌هایی چون «احساس می‌کنم واقعاً می‌تونم کمک کنم») نقش کلیدی ایفا کرده‌اند. همچنین، به‌طور همزمان، نتایج کاملاً با مدل آجزن (1991) سازگارند؛ آموزش با تغییر نگرش‌های موضوعی (تم W8، ۹۰ درصد)، تقویت هنجارهای ذهنی از طریق غرور به هویت لری (تم‌های W1 و W6) و افزایش کنترل رفتاری ادراک‌شده از طریق حذف موانع خانوادگی و اجتماعی (تم W4) توانست نیت و رفتار مشارکتی را به‌طور چشمگیری ارتقا دهد. این هم‌افزایی دو نظریه توضیح می‌دهد که چرا یک مداخله‌ی کوتاه‌مدت سه‌ماهه توانست چنین تحول عمیق و چندبعدی (از تغییر ساده‌ی نگرش تا دگرگونی هویتی، عاطفی و عملی) ایجاد کند و حتی بر سلامت روانی نوجوانان (تم W11، ۷۰ درصد) تأثیر مثبت بگذارد، یافته‌ای که کمتر در مطالعات پیشین گزارش شده بود.

نتایج این پژوهش با مطالعات پیشین مانند آقایی و هیر و همکاران (2025) در روستاهای سراب همخوانی دارد، جایی که هر دو مطالعه حدود ۴۲-۴۵ درصد واریانس رفتارهای مرتبط با گردشگری را تبیین کرده‌اند، با تمرکز بر تقویت سرمایه اجتماعی شناختی و رابطه‌ای. تفاوت کلیدی این است که در سراب، این سرمایه در بزرگسالان و از طریق ساختارهای روستایی شکل گرفت، اما در اینجا در نوجوانان و تنها در سه ماه از طریق آموزش هدفمند ایجاد شد. همچنین، نتایج با الروادیه (2024)، سیفی و هال

تأثیر آموزش مهارت‌های تربیتی و فرهنگی بر نگرش و مشارکت نوجوانان/کهن‌کیانفر و حسنوند

(2024)، میررحیمی (2025) و همکاران (2024) هم‌راستا است، اما این پژوهش بر خلاف آن‌ها که اغلب بر بزرگسالان یا ابعاد محدود تمرکز داشتند، مکانیزم‌ها را در مقصد طبیعت‌محور و با تمرکز بر نوجوانان به‌طور جامع آزمون کرد.

محدودیت‌های پژوهش شامل تمرکز جغرافیایی بر مناطق اطراف آبشارهای لرستان است که ممکن است نتایج را به سایر مناطق ایران تعمیم‌ناپذیر کند. همچنین، نمونه‌گیری هدفمند (۲۰۰ نوجوان) ممکن است سوگیری انتخابی ایجاد کرده باشد، و عدم پیگیری بلندمدت اثرات پایداری تغییرات را نامشخص می‌گذارد. علاوه بر این، اتکا به خودگزارشی در بخش کمی می‌تواند به سوگیری پاسخ‌دهی منجر شود، و حجم نمونه کیفی (۳۰ مصاحبه) ممکن است برای تعمیم‌پذیری کافی نباشد.

نوآوری پژوهش در ادغام رویکرد ترکیبی کمی-کیفی برای اولین بار در بررسی مکانیزم‌های تغییر نگرش، هویت و رفتار در نوجوانان ۱۴-۱۸ ساله در یک مقصد طبیعت‌محور مانند آبشارهای لرستان است. این مطالعه نه تنها تأثیر همزمان بر هر سه بُعد را نشان داد، بلکه برای نخستین بار اثرات مثبت بر سلامت روانی (با ۷۰ درصد فراوانی در تم‌ها) را گزارش کرد، و مداخله آموزشی را به‌عنوان شتاب‌دهنده سرمایه اجتماعی در نسل جوان اثبات نمود.

پیشنهادهای برای پژوهش‌های آتی شامل انجام مطالعات طولی برای ارزیابی اثرات بلندمدت برنامه آموزشی بر مشارکت نوجوانان است. همچنین، گسترش پژوهش به مناطق دیگر ایران مانند گیلان یا کرمان برای مقایسه فرهنگی، و ادغام فناوری‌های نوین مانند واقعیت مجازی در برنامه‌های آموزشی، می‌تواند زمینه‌های جدیدی را باز کند. پیشنهادات کاربردی عبارتند از: سیاست‌گذاران گردشگری لرستان می‌توانند برنامه‌های آموزشی مشابه را در مدارس ادغام کنند تا آگاهی فرهنگی و مسئولیت‌پذیری محیطی را افزایش دهند. سازمان‌های محلی مانند میراث فرهنگی می‌توانند از نوجوانان آموزش‌دیده برای راهنمایی گردشگران استفاده کنند، و همکاری با اپلیکیشن‌های آموزشی برای ترویج مهارت‌های فرهنگی پیشنهاد می‌شود تا توسعه پایدار گردشگری تسهیل گردد.

بیانیه استفاده از هوش مصنوعی

نویسندگان اعلام می‌دارند که در فرایند نگارش مقاله از هیچ هوش مصنوعی استفاده نکرده‌اند.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

سه‌م نویسندگان در پژوهش

سه‌م نویسندگان برابر است.

تضاد منافع

ندارد

تقدیم و تشکر

از تمامی مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر تقدیر می‌گردد.

References

- Aghayari Hir, M., Aghandeh, M. A., & Farmani Ardahaei, R. (2025). The impact of perceived social capital on investment in the rural tourism sector (Sarab County). *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 2(1), 1–16. [In Persian]
<https://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2042030.1011>

- Ajzen, I. (1991). *The theory of planned behavior*. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
[https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)
- Alrawadieh, D. (2024). *The impact of sustainable environmental tourism education on the attitudes of eighth-grade students in Oman*. *Journal of Sustainable Tourism*, 32(1), 19-35.
- Azaheri, S., & Rezvani, M. R. (2025). *Conceptualization of cognitive models for sustainable urban tourism development (case study: Ardabil City)*. *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 2(1), 103-122. [In Persian]
<https://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2046707.1020>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
<https://www.amazon.com/Social-Learning-Theory-Albert-Bandura/dp/0138167443>
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00011.x>
- Bandura, A. (2006). Toward a psychology of human agency. *Perspectives on Psychological Science*, 1(2), 164-180.
- Bašan, L., Butković, I., & Črnjar, K. (2025). *Empowering Gen Z for engaging in sustainable tourism: A ZRETP model approach*. *Sustainability*, 17(18), 8366.
<https://doi.org/10.3390/su17188366>
- Becker, G. S. (1964). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. New York: Columbia University Press.
<https://www.amazon.com/Human-Capital-Theoretical-Empirical-Investment/dp/0226041204>
- Booyens, I. (2020). Education and skills in tourism: Implications for youth employment in South Africa. *Development Southern Africa*, 37(5), 825-839.
<https://doi.org/10.1080/0376835X.2020.1780562>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Fiorani, G., Chiper, R. A., & Di Gerio, C. (۲۰۲۵). A comparative exploration of youth participation in local sustainable development: insights from Italian metropolitan cities. *International Journal of Public Sector Management*, ۳۸(۳), ۴۰۴-۳۸۶.
<https://doi.org/10.1108/IJPSM-08-2024-0213>
- Garjan, H., Eslamipoor, R., & Kiumarsi, A. (2023). Sustainable rural development in Northwest Iran: Proposing a wellness-based tourism pattern using a structural equation modeling approach. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10, 1705-1719.
<https://doi.org/10.1057/s41599-023-01705-9>
- Ghaderi, Z., Henderson, J. C., & Béal, L. (2018). Community capacity building for tourism in a heritage village: The case of Hawraman Takht in Iran. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(4), 537-550.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2017.1369180>
- Haddad, M., Karimi, A., & Nasrollahi, Z. (2025). *The impact of sustainable tourism perception on travel behaviors among young generations*. *Journal of Travel Research*, 64(2), 27-40. [In Persian]
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387701>
- Hadinejad, A., Kralj, A., Scott, N., Moyle, B. D., & Gardiner, S. (2022). Tourism marketing stimulus characteristics: A self-validation analysis of Iran. *Journal of Travel Research*, 61(2), 235-251.
<https://doi.org/10.1177/0047287520981141>
- Hojjafroshnia, S., & Karam, A. (2023). Assessment and zoning of geotourism potential in Semirom County. *Remote Sensing and GIS in Natural Resources (Application of Remote Sensing and GIS in Natural Resources)*, 13(2 (47)), 23-26. [In Persian]
<https://sid.ir/paper/1032745/fa>
- Hosseini-Kahnuj, S. R., & Sajasi-Qeydari, H. (2024). Investigating the impact of entrepreneurial ecosystem indicators on the development of rural tourism businesses. *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 1(1), 51-70. [In Persian]

- Hoseini Kahnuj, S. R., & Sojasi Qeidari, H. (2024). Investigating the impact of entrepreneurial ecosystem indicators on the development of rural tourism businesses. *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 1(1), 51–70. [In Persian]
<https://doi.org/10.22072/tmsse.2024.722042>
- Jaafari, A., Panahi, M., & Pham, B. T. (2021). *Deep learning-based landslide susceptibility mapping*. *Scientific Reports*, 11(1), 24157. [In Persian]
<https://doi.org/10.1038/s41598-021-03585-1>
- Kaiser, F. G., Wölfling, S., & Fuhrer, U. (2007). Environmental attitude and ecological behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 17(1), 63–74.
<https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0036>
- Kazemi, N., Ferdowsi, S., & Rouhangirha, P. (2023). Developing a community-based tourism model in Iran: A systematic review and grounded theory approach. *Urban Tourism Journal*, 11(4), 113–134. [In Persian]
<https://doi.org/10.22059/jut.2024.376574.1211>
- Khajvand Ahmadi, E. (2021). An analysis of the role of education in enhancing tourism literacy. *Iranian Journal of Social Development Studies*, 53(14), 340–362. [In Persian]
<https://doi.org/10.30495/jnds:2022:65844.11687>
- Khosro-Jerdi, M., & Nouri-Pour, M. (2016). Analyzing villagers' attitudes toward rural tourism using the Theory of Planned Behavior (Case study: Doroodzan district, Marvdasht County). *Quarterly Journal of Tourism Planning and Development*, 5(19), 153–174. [In Persian]
<https://doi.org/10.22080/JTPD.2017.1435>
- Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management*, 34, 37–46.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2012.03.007>
- Mirea, C. N., Sârbu, A. M., & Nistoreanu, P. (2021). Youth: Possible Segment of the Movement for Sustainability in Tourism. In *FEMIB* (pp. 72-79).
- Mirrahimi, M. S. (2025). *Reflections on the pedagogical outlook of sustainable tourism in higher education: A synthesis study*. *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 2(1), 36–54. [In Persian]
<https://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2043427.10158>
- Murphy, P. E. (1985). *Tourism: A community approach*. Methuen.
<https://doi.org/10.4324/9780203068533>
- Partanen, M., Kettunen, M., & Saarinen, J. (2025). *Community inclusion in tourism development: Young people's social innovation propositions for advancing sustainable tourism*. *Tourism Recreation Research*, 50(1), 58-73.
<https://doi.org/10.1080/02508281.2024.2301234>
- Phuangsuwan, P., Siripipatthanakul, S., Siripipattanakul, S., & Jaipong, P. (2025). The Impact of Community Participation in Sustainable Learning Resource Development: A Case of Bangkok, Thailand. *Sustainability*, 17(10), 4620.
<https://doi.org/10.3390/su17104620>
- Qamruzzaman, M., Karim, S., & Jahan, I. (2022). Does tourism induce sustainable human capital development in BRICS through the channel of capital formation and financial development? *Frontiers in Psychology*, 13, 804349.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.804349>
- Rasouli, S., & Mahmoudi, A. (2022). The effect of integrated training on reading skills of bilingual children: A case study in rural areas of Iran. *Educational Research*, 5(12), 89–110. [In Persian]
<https://doi.org/10.22054/je.2022.987654.3210>
- Razvani, M. R. (2014). *Analyzing the position of rural tourism in the country's macro development plans*. *Journal of Tourism Planning and Development*, 4(3), 11–31. [In Persian]
https://journals.umz.ac.ir/article_714.html?lang=en
- Seyfi, S., & Hall, C. M. (2023). *Empowering Generation Z for sustainable tourism participation*. *Tourism Management*, 94, 35-50.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104631>
- Seyfi, S., Michael Hall, C., & Strzelecka, M. (2025). Gen Z—pioneers or paradox in sustainable tourism?. *Journal of Sustainable Tourism*, 33(6), 987-1015.
<https://doi.org/10.1080/09669582.2025.2491702>

- Shams Dini, A., & Dehghani, F. (2024). Evaluating the impact of community based tourism on women's economic, social, and cultural empowerment (coastal villages of Bushehr). *Spatial Planning*, 11(4), 113–134. [In Persian]
<https://doi.org/10.22108/sppl.2024.138517.1738>
- Sihombing, I. H. H., Suastini, N. M., & Puja, I. B. P. (2024). *Sustainable cultural tourism in the era of sustainable development. International Journal of Sustainable Competitiveness on Tourism*, 3(02), 100-115.
<https://doi.org/10.33096/insoscomtour.v3i02.123>
- Tayebnia, S. H., Paydar, A., & Pourjopari, M. (2025). Analysis of homestay capability on tourist attraction and ecotourism development (Case study: villages of Kerman County). *Journal of Smart Tourism Management Studies*, 2(1), 157–175. [In Persian]
<https://doi.org/10.22072/tmsse.2025.2047283.1022>
- Tian, X., & Jiang, Y. (2025). Exploring behavioral determinants of residents' ecological conservation in rural tourism development. *Scientific Reports*, 15, 1826.
<https://doi.org/10.1038/s41598-025-51826-9>
- Veronica. (2025). Young Generation's Understanding of Sustainable Tourism and Its Impact on Travel Behavior. *Media Wisata*, 23(1), 27–39.
<https://doi.org/10.36276/mws.v23i1.773>
- UNESCO. (2023). *Education for Sustainable Development: Global Education Monitoring Report 2023*. Paris: UNESCO Publishing.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000387701>
- Zhang, L., Wei, W., Fan, A., Milman, A., & King, B. E. (2025). Cultural sustainability in hospitality and tourism: Toward a holistic framework. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 37(13), 20-38.
<https://doi.org/10.1108/IJCHM-07-2024-0945>